

Το ανατολικό άσμα και η επιστημονική του προσέγγιση: Δυνατότητες και όρια

Ιορδάνης Κρασιμίροβ Μπάνεβ*

j.banev@gmail.com

Λέμε ότι το άδην της ορθοδόξου χριστιανικής Ανατολής είναι από μία πλευρά προφορική παράδοση και από άλλη Ψαλτική τέχνη. Εδώ η λέξη «τέχνη» δείχνει ότι περιλαμβάνει μεθόδους (π.χ. εκμάθησης). Μία μέθοδος, όμως, προϋποθέτει ύπαρξης σαφούς μεθοδολογίας και εδώ επικεντρώνω την προσοχή μου, στη μεθοδολογία ως βασικό παράγοντα της επιστημονικής ψαλτικής προσέγγισης. Από απλώς διανοητική πολυμάθεια δεν «έχω» πρόσβαση προς έναν εκκλησιαστικό ήχο. Αυτό είναι το τρανό πρόβλημα της κάθε τροπικής (modal) μουσικής, όπου οι νότες δεν έχουν ανεξάρτητη ύπαρξη και το ύψος τους αλλάζει σχετικά με το προηγούμενο ή το επόμενο φθόγγο. Στη κάθε τροπική μουσική ακριβώς η παράδοση, τα «σωστά ακούσματα» που λέμε, είναι το βασικό, εάν όχι και το μοναδικό κριτήριο που επιβεβαιώνει την αληθινότητα αυτού που ακούγεται και πρέπει να ακουσθεί. Εδώ πρόκειται για ασφαλώς αντίθετες σχέσεις μεταξύ musicus και cantor. Ο ισχυρισμός ότι μπορούμε να δώσουμε ακριβή, αντικειμενικά επιστημονική παρουσίαση των ήχων απέχει από την ρηθείσα αληθινότητα. Η επιστήμη ως γραπτός λόγος και ως σημειωτική προσπάθεια, θέλει να έχει ένα κριτήριο, κεντρικό αφηγηρικό σύστημα μέσα στο οποίο το φαινόμενο της συγκεκριμένης αντικειμενικής του μελέτης να είναι αναγνωριζόμενο πάντα ως αυτό και το ίδιο. Τέτοια, όμως, επιστημονικότητα εκ των προτέρων αλλάζει το φαινόμενο και εδώ είναι το βασικό ζήτημά του μουσικολόγου – οι σχέσεις μεταξύ του διανοητικού (ρασιοναλιστικού) και του παραδοσιακού. Πώς δύναται να έχει πρόσβαση προς την πράξη, που είναι μέσα από τη (μία) παράδοση, την παράδοση του «ούτως το έλεγεν ο δάσκαλός μου». Για μένα η μεθοδολογική λύση βρίσκεται εκεί που γίνονται προσπάθειες για κράτηση ενώπιον του νοός τριών βασικών πραγμάτων 1ον) τι ως φαινόμενον ακούγεται ή, αντίστοιχα, ψάλλεται 2ον) πώς το σκεφτόμαστε 3ον) πώς μπορούμε να το αντιληφθούμε παιδαγωγικά. Μέσα από αυτή τη μεθοδολογική λογική, πρέπει να διασφαλίζεται η προσέγγιση του εν άσμασι φαινομένου και ταυτόχρονα να μην αποκρύπτεται η ορθολογιστική του αδιαφάνεια.

* Γεννήθηκε το 1974 στην Σόφια της Βουλγαρίας, όπου και εξακολουθεί να ζει με την σύζυγο του και τα δύο τους παιδιά. Έλαβε το πτυχίο Μουσικής Επιστήμης στην Εθνική Ακαδημία Μουσικής στην Σόφια. Ολοκλήρωσε τις ακαδημαϊκές του σπουδές με διπλωματική πάνω στις απόψεις του Αυγουστίνου ως προς την τέχνη, την φιλοσοφία και την θεολογία. Παράλληλα άρχισε την μελέτη της εκκλησιαστικής παρασημαντικής, και τρία χρόνια αργότερα έφθασε στον Βόλο, όπου παρέμεινε μελετώντας τον Ελληνικό τρόπο ψαλμώδησης με καθηγητή τον Μιχάλη Μελέτη. Επέστρεψε στην Βουλγαρία τον Ιανουάριο του 2004 και γράφτηκε ως μεταπτυχιακός φοιτητής στο πεδίο της μουσικής αισθητικής. Το 2010 παρουσίασε την πρώτη του διδακτορική διατριβή με θέμα «Μουσική σκέψη της αρχαιότητας και της εκκλησιαστικής εποχής». Από τότε εργάστηκε ως επίκουρος καθηγητής και λέκτορας στην Ακαδημία, και μετά το διδακτορικό του ως συνεργάτης καθηγητής. Από τον Σεπτέμβριο του 2004 μέχρι και σήμερα είναι πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην Σόφια. Έκανε δύο μετεκπαιδεύσεις στο εξωτερικό, στην Οθωμανική κλασική μουσική στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο Yildiz στην Κωνσταντινούπολη, και στην «Φιλοσοφία και Μουσική παιδαγωγική», ως επισκέπτης ερευνητής στο Κολλέγιο Balliol του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Οι εκδόσεις του είναι στην Βουλγαρική γλώσσα και επικεντρώνονται στην μουσική αισθητική και φιλοσοφία. Η τελευταία του έρευνα αφορά στο ζήτημα της μουσικής ως μέσου αυτογνωσίας.